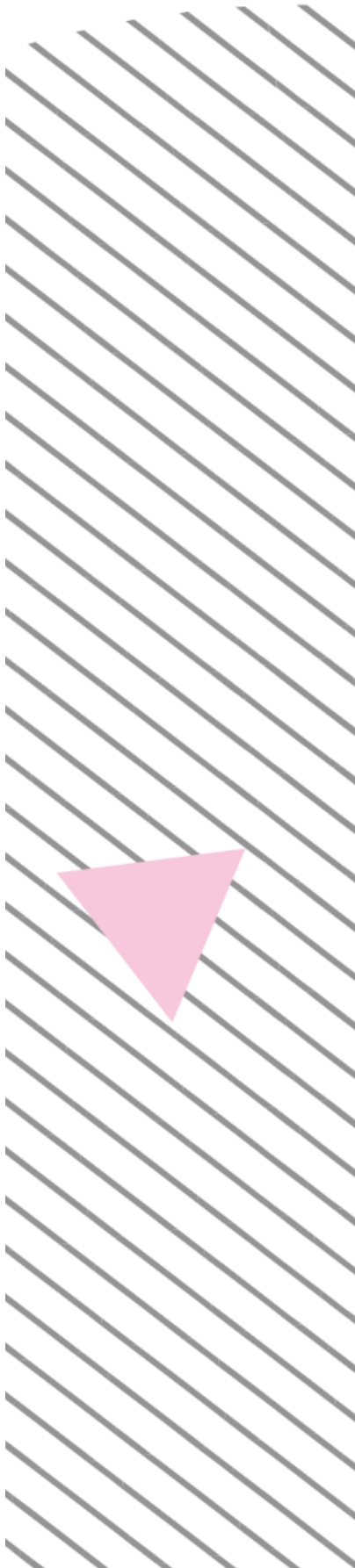

Raport Centrum Badań nad
Uprzedzeniami i Centrum
Zaangażowanych Badań
nad Ciągłością Kulturową

Doświadczenia pandemii w grupie większościowej, wśród Kaszubów i Ślązaków w Polsce

Maria Mirucka
Michał Wypych

Kwiecień 2021

Center for Research and Practice
in Cultural Continuity

GŁÓWNE WNIOSKI

- Ślązacy deklarowali większe poczucie zagrożenia koronawirusem dla własnego zdrowia niż Kaszubi i grupa większościowa. Grupy nie różniły się między sobą pod względem postrzeganego zagrożenia ze strony koronawirusa dla porządku na świecie.
- Respondenci z grup mniejszościowych przejawiali więcej zachowań ochronnych (stosowanie się do obostrzeń i zaleceń sanitarnych) niż osoby z grupy większościowej. W związku z ogłoszoną pandemią, Kaszubi w większym stopniu niż grupa większościowa i Ślązacy deklarowali gromadzenie zasobów (np. pieniędzy, pożywienia).
- Respondenci z mniejszości etnicznych rzadziej deklarowali wiarę w teorie spiskowe związane z koronawirusem niż grupa większościowa.

Rozprzestrzenianie się wirusa SARS-CoV-2, które wywołało pandemię COVID-19, radykalnie zmieniło codzienne życie mieszkańców całego świata. Poczucie zagrożenia, wprowadzone obostrzenia oraz towarzysząca im niepewność stanowiły znaczące obciążenie dla bardzo wielu osób. W Polsce przebieg epidemii różnił się w zależności od regionu, co także mogło być znaczącym czynnikiem wpływającym na zróżnicowanie reakcji i doświadczeń. Ponadto, na doświadczenie pandemii może również wpływać fakt należenia do specyficznych grup mniejszości narodowych i etnicznych. Jednym z celów naszego badania było lepsze poznanie sytuacji dwóch dużych grup mniejszościowych (Ślązaków i Kaszubów) mieszkających na terenie Polski, w czasie pandemii COVID-19 w porównaniu z grupą większościową (Polaków nie deklarujących tożsamości mniejszościowych). Porównano grupy pod względem poziomu poczucia zagrożenia ze strony koronawirusa, wiary w teorie spiskowe związane z pandemią oraz specyficznych dla niej zachowań (ochronnych, "wykorzystujących", "kumulujących"). Członków badanych grup zapytano także m.in. o ogólny poziom odczuwanego lęku oraz zakres radzenia sobie w trudnych sytuacjach (prężność). Jednocześnie należy pamiętać, że badanie nie było przeprowadzone na reprezentatywnych próbach i w związku z tym należy ostrożnie podchodzić do generalizowania wyników.

W badaniu zmierzaliśmy, w jakim stopniu respondenci postrzegają koronawirusa jako zagrożenie dla ich własnego życia oraz stabilności porządku światowego. Badani posługując się skalą od 1 – *zdecydowanie się nie zgadzam* do 7 – *zdecydowanie się zgadzam* oznaczali, na ile zgadzają się z poniższymi stwierdzeniami:

-
1. *Koronawirus stanowi poważne zagrożenie dla mojego życia.*
  2. *Koronawirus stanowi poważne zagrożenie dla porządku na świecie.*
-

Osoby biorące udział w badaniu zapytano również o przejawianie różnych zachowań w reakcji na pandemię i wprowadzone obostrzenia. Do analizy zachowań specyficznych dla czasu pandemii, użyliśmy skali składającej się z ośmiu pytań o odpowiedziach od 1 – zupełnie nie do 7 – zdecydowanie tak (Molenda, i in., 2020). Wyróżniono 3 typy zachowań: ochronne (polegające na przestrzeganiu obostrzeń; pytania 1–4)¹; wykorzystujące (polegające na korzystaniu z okoliczności powstałych w wyniku pandemii; pytania 5 i 6)² oraz zachowania kumulujące polegające na nadmiernym, zabezpieczaniu swojego standardu życia i stanu majątkowego (pytania 7 i 8)³. W analizach używano średniej dla każdej z 3 podskal.

---

¹ $\alpha = 0,87$

² $\alpha = 0,69, r = 0,53$

³ $\alpha = 0,57, r = 0,41$

-
1. *Ze względu na epidemię myła(e)m ręce częściej i dłużej niż zwykle.*
  2. *Starła(e)m się zachować kilkumetrową odległość od innych ludzi.*
  3. *Aby uniknąć zakażenia koronawirusem, zdecydowanie ograniczyła(e)m kontakty z bliskimi i przyjac.*
  4. *Starła(e)m się nie wychodzić z domu, chyba że było to absolutnie konieczne.*
  5. *Korzystając z tego, że na ulicach było pusto, chętnie wychodziła(e)m na spacer.*
  6. *Często i chętnie wychodziła(e)m na zakupy, gdy większość ludzi siedziała w swoich domach.*
  7. *Zakupiła(e)m dużą ilość żywności i produktów sanitarnych.*
  8. *Podjęłam/Podjąłem dużą ilość gotówki z bankomatu*
-

Wiarę w teorie spiskowe związane z pandemią COVID-19 oszacowano za pomocą skali Nazwa (Imhoff, & Lamberty, 2020)⁴. Badani udzielali odpowiedzi na skali od 1 – zdecydowanie nie do 7 – zdecydowanie tak na 6 stwierdzeń :

-
1. *Wirus jest celowo przedstawiany jako niebezpieczny, aby wprowadzić ludzi w błąd.*
  2. *Eksperti celowo wprowadzają nas w błąd dla własnej korzyści, mimo że wirus nie jest gorszy od ,*
  3. *Istnieją określone grupy, które chcą wykorzystać wirusa do rządzenia światem.*
  4. *Nie ma powodu, by ufać ekspertom straszącym nas wirusem jako szczególnym zagrożeniem.*
  5. *Koronawirus był stworzony celowo by zmniejszyć populację ludzi na świecie.*
  6. *Wiele wskazuje na to, że koronawirus został stworzony w laboratoriach.*
-

---

⁴ $\alpha = 0,93$

Uczestnicy badania pytali byli również o poziom odczuwanego lęku, a także o radzenie sobie w trudnych sytuacjach. Uogólniony poziom lęku mierzony kwestionariuszem GAD-7 (Spitzer i in., 2006)⁵ o czterostopniowej skali odpowiedzi (1 – *wcale*, 4 – *niemal każdego dnia*). Prężność psychiczna, czyli zdolność do radzenia sobie w trudnych sytuacjach, została oszacowana przy użyciu Resilience Evaluation Scale (van der Meer i in., 2018). Skala prężności zawierała 9 pytań⁶ o pięciostopniowej skali odpowiedzi (1 – *zupełnie się nie zgadzam*, 5 – *zgadzam się całkowicie*).

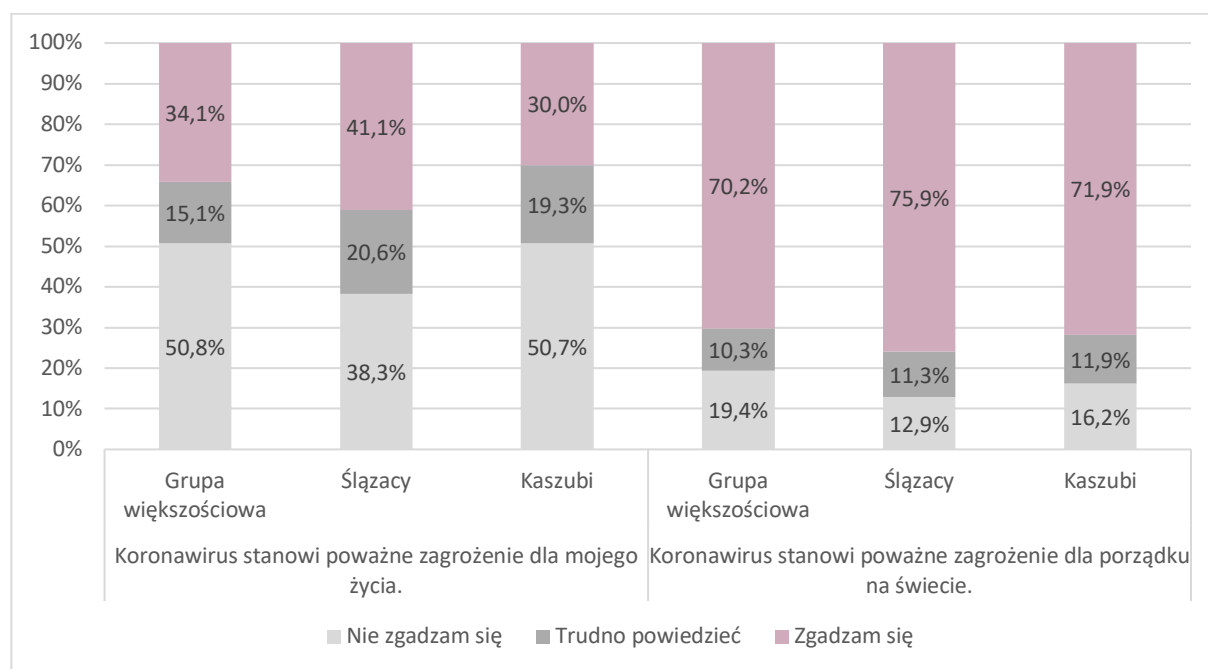
---

⁵ $\alpha = 0,93$

⁶ $\alpha = 0,85$

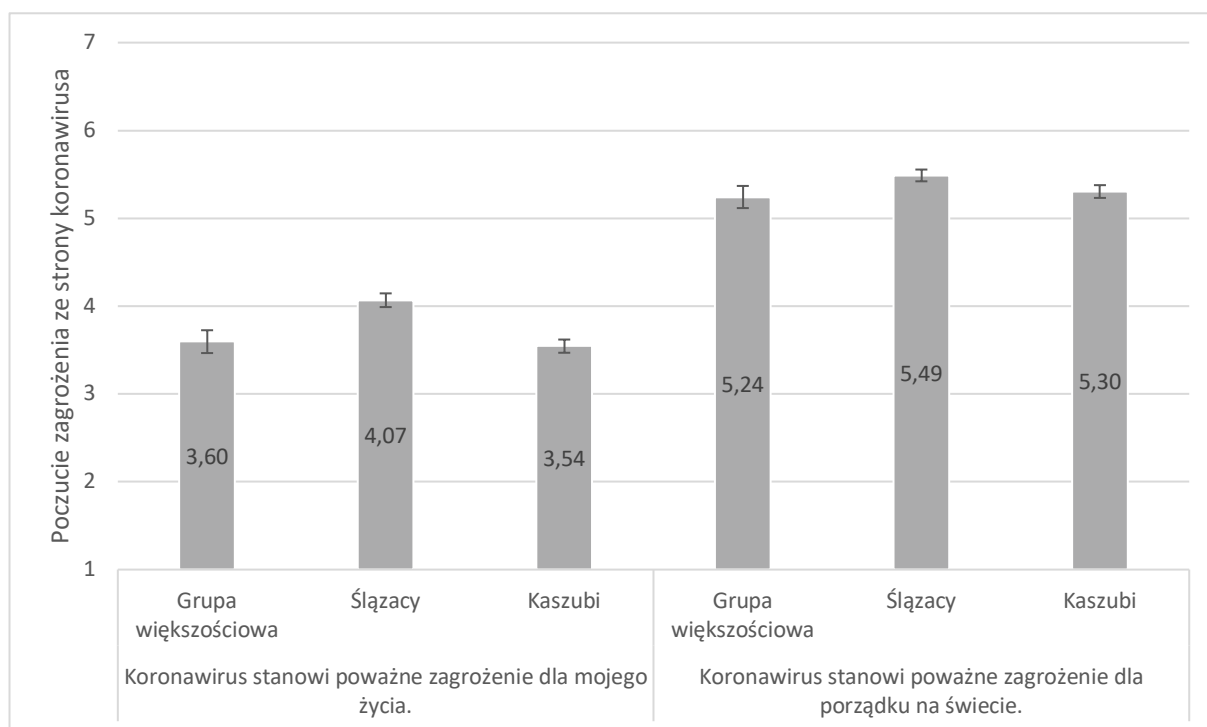
Poczucie zagrożenia koronawirusem

Połowa osób badanych z grupy większościowej (50,8%) oraz Kaszubów (50,7%) deklarowała, że koronawirus nie stanowi poważnego zagrożenia dla ich życia. Wśród Ślązaków takie przekonanie miało 38,3% badanych. Ponad połowa osób w każdej z badanych grup deklarowała, że koronawirus stanowi zagrożenie dla porządku na świecie (Wykres 1).

Wykres 1. Rozkłady procentowe odpowiedzi na pytania o zagrożenie koronawirusa dla życia oraz dla porządku na świecie. Na wykresie zagregowano odpowiedzi pozytywne (4-7 na skali siedmiopunktowej, gdzie 7 oznaczało „zdecydowanie się zgadzam”) oraz negatywne (1-3 na skali siedmiopunktowej, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie się nie zgadzam”).

Zaobserwowano różnice między grupami w odniesieniu do poziomu odczuwania zagrożenia koronawirusem dla własnego życia (Wykres 2)⁷. Ślązacy deklarowali istotnie wyższe poczucie zagrożenia koronawirusem dla własnego zdrowia niż Kaszubi i osoby z grupy większościowej. Natomiast nie zaobserwowano różnic pomiędzy badanymi grupami pod względem postrzeganego zagrożenia ze strony koronawirusa dla porządku na świecie⁸.

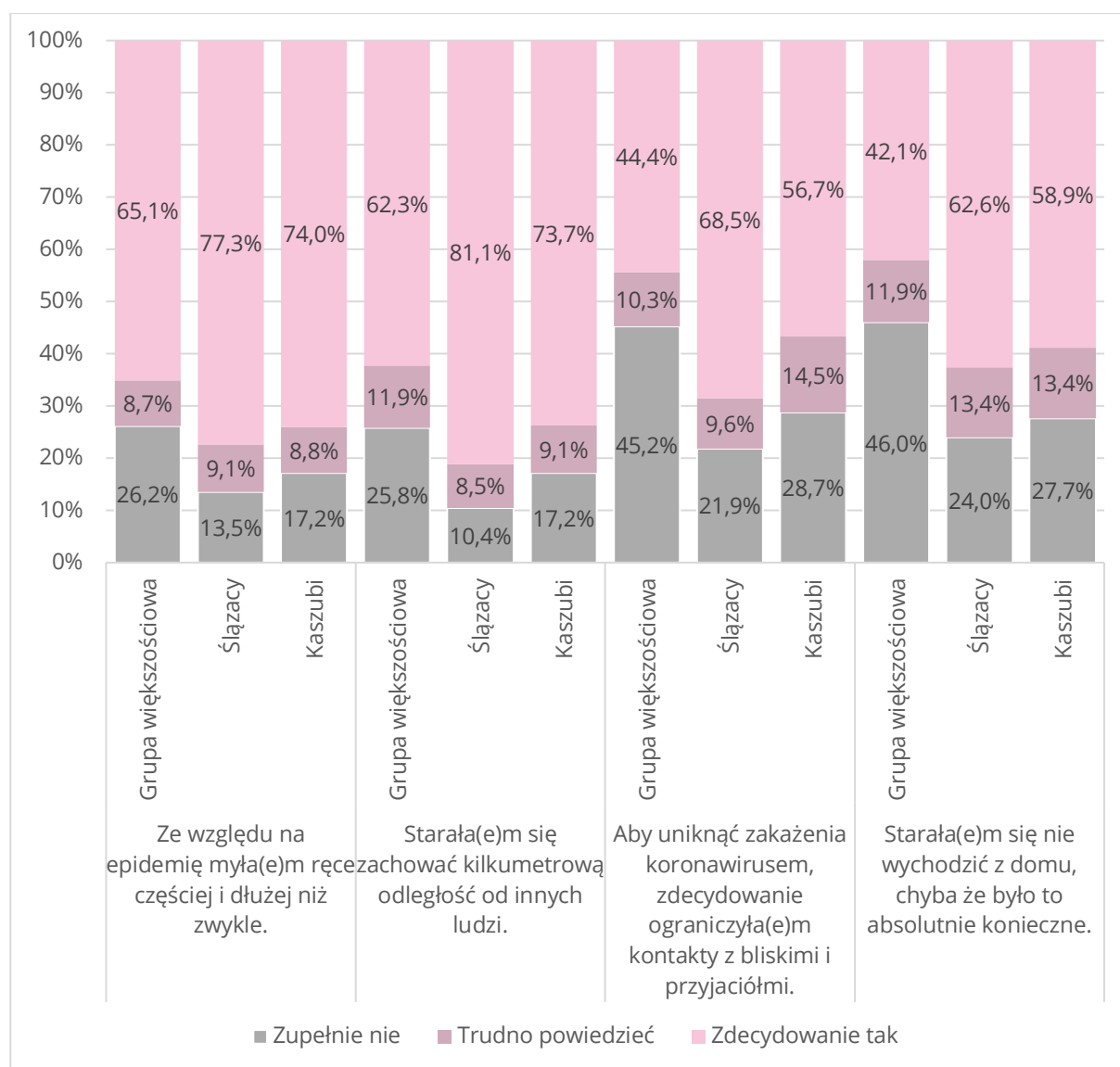
Wykres 2. Średnie i błędy standardowe odpowiedzi na pytania o zagrożenie koronawirusem dla życia oraz dla porządku na świecie w każdej z grup.

⁷ $F(2, 1495) = 12,36, p < 0,001$

⁸ $F(2, 1495) = 2,40, p = 0,09$

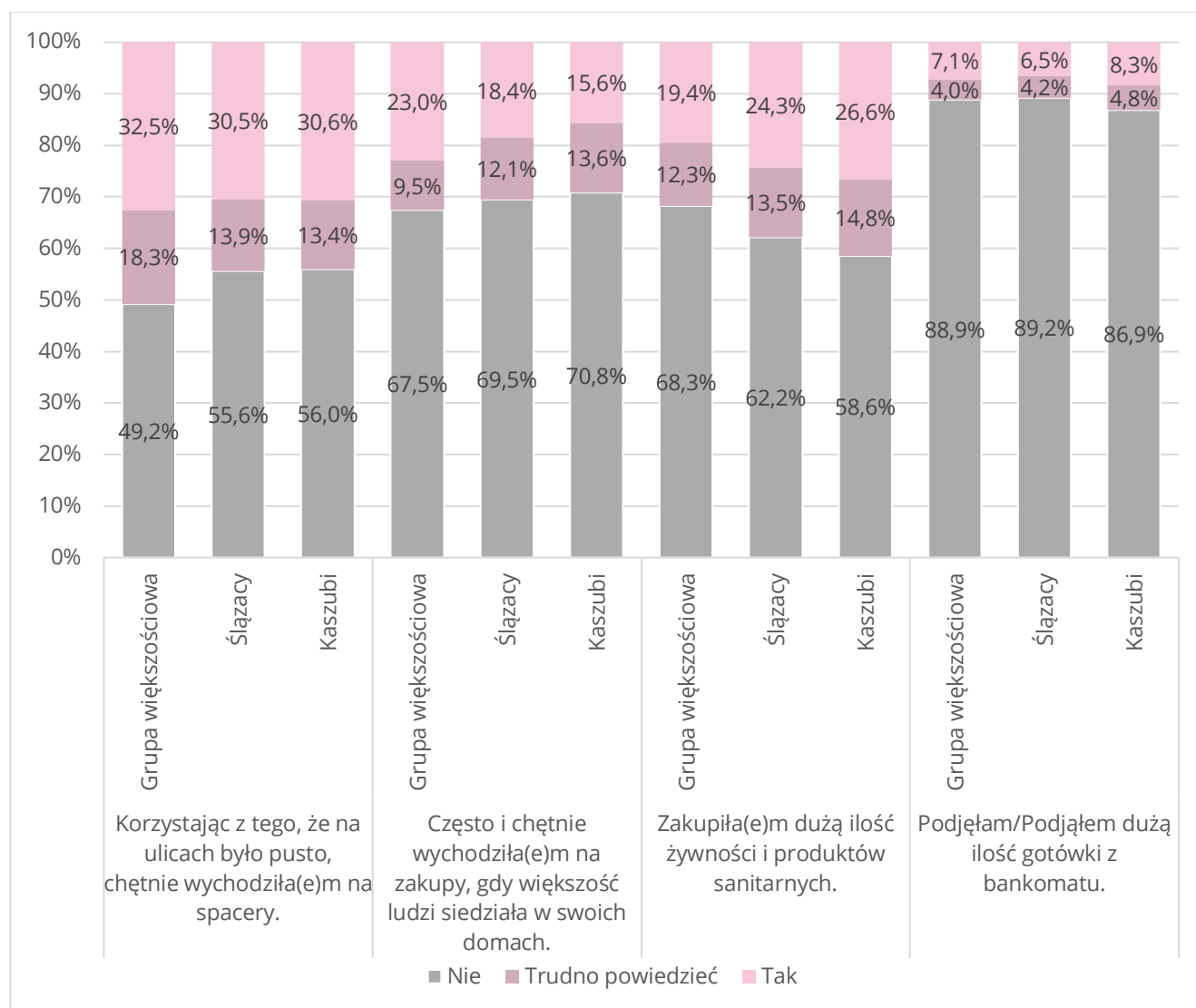

Kaszubi i Ślązacy na pytania o przestrzeganie zachowań ochronnych najczęściej udzielali odpowiedzi *zdecydowanie tak*. W grupie większościowej najczęściej przestrzeganymi zasadami ochronnymi były częstsze i dłuższe mycie rąk oraz zachowywanie dystansu społecznego. Na pytania o ograniczanie kontaktów z rodziną i najbliższymi oraz o unikanie wychodzenia z domu najwięcej osób z grupy większościowej udzieliło odpowiedzi *zdecydowanie nie* (Wykres 3).

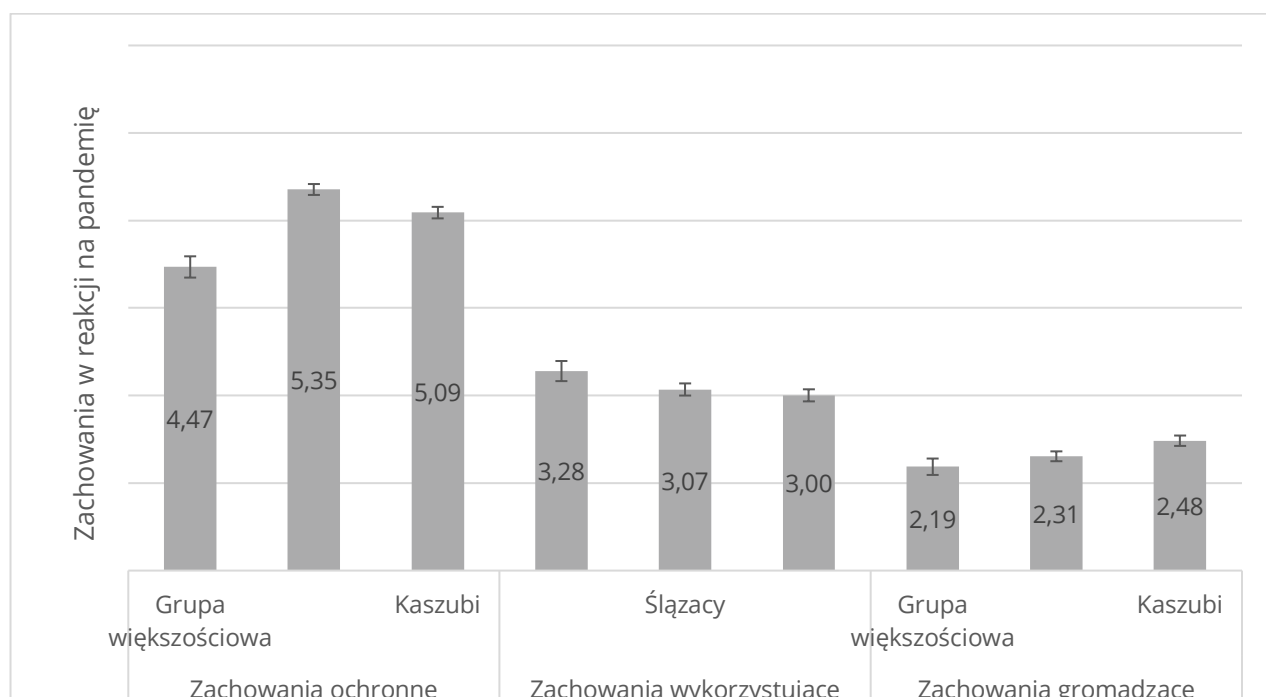
Wykres 3. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytania dotyczące zachowań ochronnych. Na wykresie zagregowano odpowiedzi pozytywne (4-7 na skali siedmiopunktowej, gdzie 7 oznaczało „zdecydowanie tak”) oraz negatywne (1-3 na skali siedmiopunktowej, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie nie”).

Zarówno w grupach mniejszościowych, jaki i w grupie większościowej na pytania o zachowania wykorzystujące oraz kumulujące najczęściej udzielano skrajnej, zaprzeczającej odpowiedzi *zupełnie nie*. We wszystkich badanych grupach najrzadziej zadeklarowano podjęcie znaczącej ilości gotówki, natomiast często deklarowano wychodzenie na spacer (Wykres 4).

Wykres 4. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytania dotyczące zachowań wykorzystujących i kumulujących. Na wykresie zagregowano odpowiedzi pozytywne (4-7 na skali siedmiopunktowej, gdzie 7 oznaczało „zdecydowanie tak”) oraz negatywne (1-3 na skali siedmiopunktowej, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie nie”).

Zaobserwowano istotne różnice w poziomie zachowań ochronnych między grupą większościową a grupami mniejszościowymi⁹. Ślązacy deklarowali wyższy poziom zachowań ochronnych zarówno od Kaszubów, jak i od grupy większościowej. Z kolei Kaszubi wykazywali wyższy poziom zachowań ochronnych względem osób z grupy większościowej, ale niższy od Ślązaków. Nie zaobserwowano istotnych różnic w zachowaniach wykorzystujących między grupami¹⁰. Z kolei Kaszubi deklarowali wyższy poziom zachowań kumulujących niż Polacy i Ślązacy¹¹(Wykres 5).

Wykres 5. Średnie i błędy standardowe zachowań ochronnych, wykorzystujących oraz kumulujących w każdej z grup.

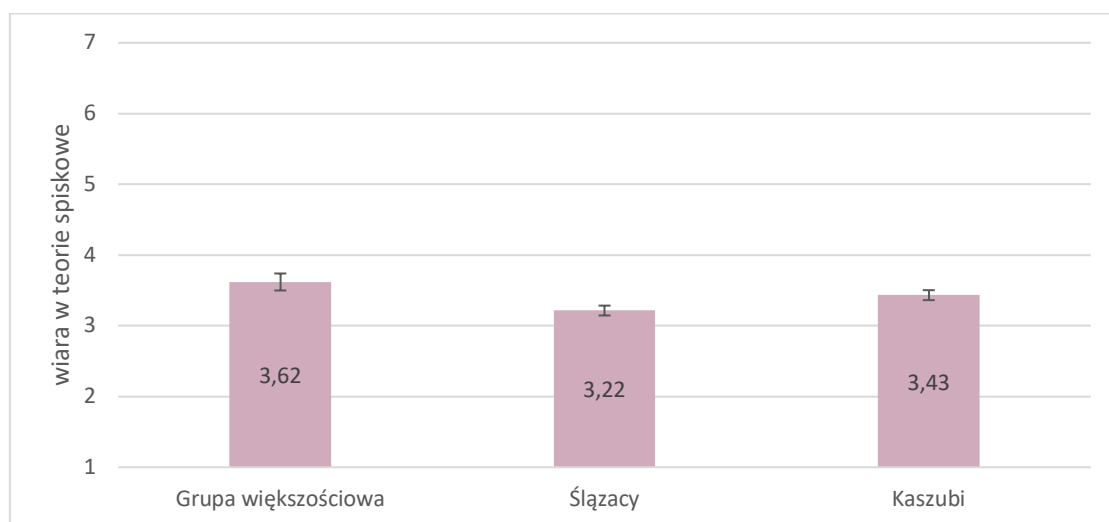
⁹ $F(2, 1495) = 25,16, p < 0,001$

¹⁰ $F(2, 1495) = 1,97, p = 0,14$

¹¹ $F(2, 1495) = 4,62, p < 0,05$

Wiara w teorie spiskowe związane z pandemią COVID-19

Badane grupy różniły się między sobą pod względem myślenia spiskowego związanego z pandemią koronawirusa. Grupa większościowa wykazała wyższy poziom wiary w teorie spiskowe niż obie grupy mniejszościowe (Wykres 6)¹².

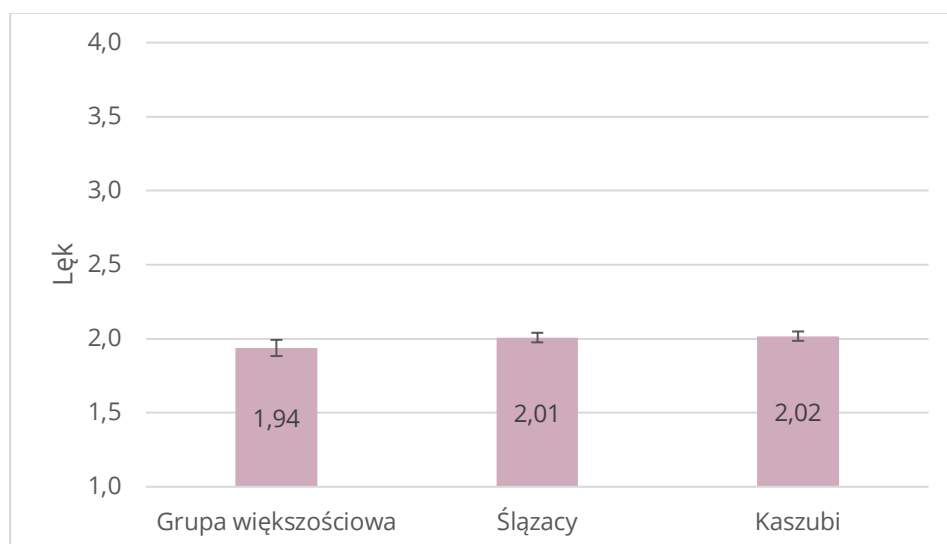
Wykres 6. Średnie i błędy standardowe wiary w teorie spiskowe związane z pandemią w każdej z grup

Lęk i prężność psychiczna

Ślązacy, Kaszubi oraz grupa większościowa nie różnili się między sobą pod względem odczuwanego lęku (Wykres 7)¹³.

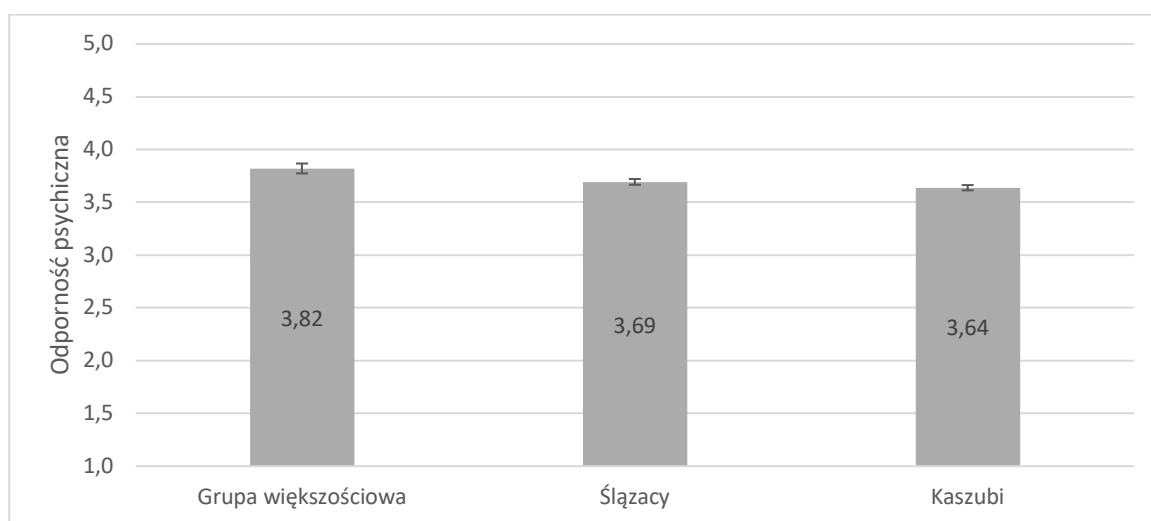
¹² $F(2, 1495) = 5,30$, $p < 0,01$

¹³ $F(2, 1495) = 0,87$, $p = 0,42$

Wykres 7. Średnie i błędy standardowe skali lęku w każdej z grup.

Badane grupy różniły się istotnie pod względem prężności psychicznej¹⁴. Grupa większościowa wykazała jej wyższy poziom zarówno od Kaszubów, jak i od Ślązaków (Wykres 8).

Wykres 8. Średnie i błędy standardowe skali prężności psychicznej w każdej z grup

¹⁴ $F(2, 1495) = 6,21$, $p < 0,01$

Członkowie mniejszości etnicznych częściej deklarowali zachowania ochronne związane z epidemią COVID-19 i rzadziej deklarowali wiarę w teorie spiskowe na temat epidemii niż polska większość, jednocześnie jednak ich poziom prężności psychicznej okazał się niższy. Ślązacy deklarowali wyższe niż pozostałe grupy poczucie zagrożenia koronawirusem dla swojego życia. Kaszubi wykazali wyższy poziom zachowań kumulujących niż Ślązacy i osoby z grupy większościowej. Nie zaobserwowano różnic w poziomie odczuwanego lęku oraz zachowań wykorzystujących. Należy pamiętać, że dane przedstawione w raporcie nie pochodzą z badania na próbach reprezentatywnych i w związku z tym należy podchodzić ostrożnie do generalizowania wyników.

Przeprowadzone badanie umożliwiło lepsze zrozumienie sytuacji grup mniejszościowych w okolicznościach pandemii COVID-19. Udostępniło wgląd zarówno w dane dotyczące przeżywania zagrożenia, postrzegania własnych predyspozycji do radzenia sobie z trudnościami, jak i preferowania poszczególnych postaw wobec zagrożenia spowodowanego koronawirusem. Możliwe, że wyższy poziom odczuwanego zagrożenia ze strony koronawirusa dla zdrowia wśród Ślązaków w porównaniu do Kaszubów i grupy większościowej jest związany z przebiegiem pandemii na Śląsku. Z kolei wyższy poziom zachowań ochronnych w grupach mniejszościowych może wynikać z odczuwanego przez nie zagrożenia dla kontynuacji kulturowo-etniczno-językowej tychże i silniejszych więzi wewnątrzspołecznych. W celu doprecyzowania analizy wydaje się ważnym dalsze nadzorowanie samopoczucia oraz zachowania grup mniejszościowych, a także szczegółowe uwzględnienie związku obecnych postaw z doświadczeniami dotyczącymi miejsca zamieszkania.

Metodologia badania

Badanie przeprowadzono w Internecie w dniach 3.06.2020-2.01.2021. Kwestionariusz został wypełniony przez 252 Polaków nie deklarujących tożsamości mniejszościowej (a zamieszkujących te same regiony, w których istnieją skupiska badanych mniejszości narodowych), 613 Ślązaków oraz 647 Kaszubów. W próbie osób z grupy większościowej 47,2% osób stanowiły kobiety, 52,4% mężczyźni, a 0,1% osób wskazało inną płeć. Osoby badane w tej grupie były w wieku od 18 do 72 lat ($M = 39,42$, $SD = 16,26$). Wśród Ślązaków 38% osób badanych stanowiły kobiety, 61,2% mężczyźni, a 0,8% osoby, które wskazały inną płeć. Osoby badane były w wieku od 18 do 83 lat ($M = 41,31$, $SD = 17,89$). W przypadku próby kaszubskiej 60,3% osób stanowił kobiety, 39,3% mężczyźni, a 0,4% osoby, które wskazały inną płeć. Osoby badane były w wieku od 18 do 64 lat ($M = 32,72$, $SD = 13,83$).

Projekt POIR.04.04.00-00-3DBF/16-00 pt. „Language as a cure: linguistic vitality as a tool for psychological well-being, health and economic sustainability” jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014 – 2020 (PO IR), Oś IV: Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego, Działanie 4.4: Zwiększanie potencjału kadrowego sektora B+R Fundacji na rzecz Nauki Polskiej współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Kierownik projektu: Justyna Olko

Zastępca kierowniczkii projektu: Michał Bilewicz

Zespół badawczy: Bartłomiej Chromik, Eduardo de la Cruz, Szymon Gruda, Gregory Haimovich, Tetyana Lewińska, Katarzyna Lubiewska, Justyna Majerska-Sznajder, Joanna Maryniak, Anna Maślana, Maria Mirucka, Magdalena Skrodzka, John Sullivan, Michał Wypych

Współpracownicy i zewnętrzni eksperci projektu: Maciej Bańdur, Nicole Dołowy-Rybińska, Beatriz Cuahutle Bautista, Ołena Duć-Fajfer, Andrzej Galbarczyk, Humberto Iglesias Tepec, Monika Izdebna, Artur Jablonski, Grażyna Jasieńska, Bogumił Kamiński, Tymoteusz Król (Tiöma fum Dökter), Karolina Miłkowska, Marcin Musiał, Rafał Rzepka, Elwira Sobkowiak, Tomasz Szapiro, Monika Tylawska, Bartłumiej Wanot, Marta Watral, Tomasz Wicherkiewicz

